

Date: 21stOctober-2025

**MOLIYA TIZIMIDA MIKROMOLIYALASH TASHKILOTLARINING
FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI**

Xushimqulov Alibek Uktam o‘g‘li
Bank-moliya akademiyasi magistranti

Annotatsiya Mazkur tezisda mikromoliyalash tashkilotlarining moliya tizimidagi o‘rni, ularning ijtimoiy va iqtisodiy ahamiyati hamda samaradorlikni oshirish yo‘nalishlari tahlil qilinadi. Asosiy e’tibor mikromoliyalash tashkilotlarining moliyaviy barqarorligi, risklarni boshqarish tizimi, raqamli texnologiyalarni joriy etish va me’yoriy-huquqiy muhitni takomillashtirish masalalariga qaratilgan.

Kalit so‘zlar: mikromoliyalash, samaradorlik, moliyaviy barqarorlik, raqamli texnologiyalar, kambag‘allikni kamaytirish, me’yoriy-huquqiy baza.

Annotation: This thesis analyzes the role of microfinance institutions in the financial system, their social and economic significance, as well as the directions for improving their efficiency. The main focus is on the financial stability of microfinance institutions, risk management systems, the implementation of digital technologies, and the improvement of the regulatory and legal environment.

Key words: microfinance, effectiveness, financial stability, digital technologies, poverty reduction, regulatory and legal framework.

Аннотация: В данной диссертации анализируется роль микрофинансовых организаций в финансовой системе, их социальное и экономическое значение, а также направления повышения их эффективности. Основное внимание уделено финансовой устойчивости микрофинансовых организаций, системе управления рисками, внедрению цифровых технологий и совершенствованию нормативно-правовой среды.

Ключевые слова: микрофинансирование, результативность, финансовая стабильность, цифровые технологии, сокращение бедности, нормативно-правовая база.

Mikromoliyalash tashkilotlari aholining bank xizmatlaridan chetda qolgan qatlamlarini moliya tizimiga jalb etish orqali ijtimoiy rivojlanishni rag‘batlantiradi hamda kambag‘allikni kamaytirishga xizmat qiladi. Biroq, ularning faoliyati samaradorligini oshirish masalasi hozirgi davrda dolzarb bo‘lib qolmoqda.

Mikromoliyalash tashkilotlari (MMT) moliya tizimida kichik va o‘rta biznesni qo‘llab-quvvatlash, shuningdek, ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan zaif qatlamlarning moliyaviy ehtiyojlarini ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi. Biroq, yuqori operatsion xarajatlar, raqobatning kuchayishi va kredit qaytarish darajasining pastligi MMTlar faoliyatining samaradorligini cheklaydi. Ushbu tadqiqot MMTlarning samaradorligini oshirish yo‘llarini aniqlashga qaratilgan bo‘lib, adabiyotlar tahlili, statistik ma’lumotlar va ekspertlar bilan suhbatlarga asoslanadi.

Date: 21stOctober-2025

Tadqiqotda O‘zbekiston MMTlarining 2020–2025 yillardagi moliyaviy ko‘rsatkichlari tahlil qilindi. Natijalar quyidagi strategiyalarni aniqladi: 1) Operatsion xarajatlarni optimallashtirish orqali xarajatlarni 20–30% ga qisqartirish; 2) Raqamli texnologiyalarni joriy etish, jumladan, onlayn kredit arizalari va mobil ilovalar orqali xizmat ko‘rsatishni yaxshilash (mijozlar sonini 15% ga oshiradi); 3) Xodimlar malakasini oshirish (samaradorlikni 25% ga oshiradi); 4) Kredit risklarini boshqarish tizimlarini joriy etish (kredit portfeli sifatini 10% ga yaxshilaydi).

Muhokamada raqamlashtirishning afzalliklari va cheklovlari, shu jumladan, yuqori boshlang‘ich xarajatlar va malakali kadrlar yetishmasligi ko‘rib chiqildi. Tadqiqot MMTlarning davlat va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik orqali moliyaviy resurslarni jalb qilishi va tajriba almashishi muhimligini ta’kidladi. Kelajakdagi tadqiqotlar xalqaro tajribani kengroq o‘rganishga yo‘naltirilishi lozim.

Tadqiqot bir nechta gipotezalar asosida olib borilgan:

1. Birinchi gipoteza makro darajada moliya tizimi va iqtisodiy o‘rta o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rganadi.
2. Ikkinchi gipoteza mikro darajada mikromoliyalashning roli hamda kam rivojlangan mamlakatlardagi moliya bozori kamchiliklarini tahlil qiladi.
3. Uchinchi gipoteza esa makro va mikro darajalarni bog‘lab, mikromoliyalash va iqtisodiy o‘rta o‘rtasidagi aloqalarni o‘rganadi.

Nazariy tahlil natijasida, ham makro, ham mikro darajada “chegaraviy ta’sirlar” mavjudligi aniqlangan. Mikro darajada mikromoliyalashning ishlab chiqarish aktivlariga va daromad olishga ta’siri cheklangan. Daromadni oshirish imkoniyatlari tuzilmaviy omillar va individual qobiliyatlar bilan chegaralanadi. Shuningdek, juda past daromadli qatlamlarda qarzni ishlab chiqarish maqsadida ishlatilishiga nochorlik (zaiflik) salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Mikromoliyaviy tashkilotlar sezilarli rivojlanishga erishgan va kreditlash texnologiyalarini muvaffaqiyatli moslashtirgan hamda tijoratlashgan. To‘g‘ridan-to‘g‘ri ta’sirlarni o‘rganish natijasida, mikromoliyadan foydalanuvchi mijozlarning ayrimlari iqtisodiy o‘rta o‘rtasini rag‘batlantiruvchi faoliyat bilan shug‘ullanayotganini ko‘rsatadigan dalillar aniqlangan. Biroq bu o‘rta o‘rtasining dinamikasi ko‘p hollarda umumiy iqtisodiy muhitdagi o‘zgarishlarga bog‘liq bo‘lib chiqdi.

Shuningdek, inson kapitali bilan bog‘liq cheklovlar — rasmiy ta’lim va biznes ko‘nikmalari yetishmasligi — mavjudligi aniqlangan. Mikrofirmalar va mikromoliyadan foydalanuvchi tarmoqlarda daromad va unumdorlik darajasi sezilarli o‘zgarish ko‘rsatmagan. Norasmiy sektorning o‘ziga xos xususiyatlari esa mikrokorxonalarining o‘rta o‘rtasini to‘lovchi omil sifatida namoyon bo‘lgan.

To‘g‘ridan-to‘g‘ri ta’sirlar tahlilidan olingan dalillar shuni ko‘rsatadiki, mikromoliyalash moliyaviy chuqurlashuvni ta’minlash borasida ijobiy natijalar bermoqda.

MMTlar samaradorligiga ta’sir etuvchi omillar quyidagilardan iborat:

Date: 21stOctober-2025

1. Moliyaviy boshqaruv va risklarni kamaytirish. Kredit portfelining sifatini oshirish, qaytmas qarzlarni kamaytirish hamda risklarni oldindan prognozlash samaradorlikni oshiradi.

2. Raqamli texnologiyalarni joriy etish. Mobil banking, onlayn kreditlash va blockchain texnologiyalari xarajatlarni qisqartirib, xizmatlar tezligini oshiradi.

3. Inson kapitaliga investitsiya. Malakali xodimlar va muntazam o'qitish MMTlarning moliyaviy barqarorligini mustahkamlaydi.

4. Me'yoriy-huquqiy bazani takomillashtirish. MMTlar faoliyatini tartibga soluvchi qonunchilikni zamonaviy talablar asosida rivojlantirish ularning barqaror ishlashiga xizmat qiladi.

5. Hamkorlik va integratsiya. Tijorat banklari, xalqaro moliya institutlari hamda sug'urta kompaniyalari bilan hamkorlik qilish kredit resurslarini kengaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, mikromoliyalash tashkilotlarining samaradorligini oshirish uchun moliyaviy boshqaruvni kuchaytirish, texnologik innovatsiyalarni joriy etish, inson kapitaliga sarmoya kiritish va normativ muhitni takomillashtirish zarur. Bu chora-tadbirlar mamlakatda moliyaviy inklyuziyani kengaytiradi va iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Larionova I.V. Upravlenie aktivami i passivami v kommercheskom banke. –M.: «Konsaltbankir» 2003.
2. Lavrushin O.I. i dr. Dengi, kredit, banki. Uchebnik. – M.: KNORUS, 2010. -560 str.
3. Merkulova I.V., Lukyanova A.Yu. Dengi, kredit, banki. Uchebnoe posobie. – M.: KNORUS, 2010. – 352 str
4. Abdullaeva Sh.Z. Bank ishi. Darslik. - T.:Iqtisod-moliya, 2017.
5. Arifxodjaeva M.I. Tijorat banklarining innovatsion rivojlanishida marketingning roli./Monografiya/ Akademik S.S.G'ulomov taxriri ostida.-T.: "Navruz", 2017 y. 288 b.
6. Astanov X.Z. Pul-kredit orqali muvofiqlashtirish. O'quv qo'llanma.- T.: "Iqtisodiyot". 2015 y. 121 b.
7. Dusqobilov U.Sh. O'zbekistonda monetar siyosatni amalga oshirish mexanizmini takomillashtirish yo'llari./Monografiya/.-T.: "navruz" 2017 y. 172 b.
8. Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг 2021 йилдаги фаолияти тўғрисидаги ҳисобот Toshkent-2022 y. 2000 bet
9. https://cbu.uz/uz/press_center
10. <https://siat.stat.uz/>
11. Lex.uz
12. Norma.uz

